

2016_

Capella de Ministrers
Carles Magraner, director

Super lamentationes Hieremiae prophetae
de Cristóbal de Morales

Divendres 26_06. 22.30 hores.
Centre Cultural La Nau (c/ Universitat, 2)

VNIVERSITAT
D' VALÈNCIA

CULTURA ARTS
Música

GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE EDUCACIÓN, CULTURA
Y DEPORTE

inaem

INSTITUTO NACIONAL
DE LAS ARTES ESCÉNICAS
Y DE LA MÚSICA

Centro
Nacional
de Educación
Musical

CNDM

SUPER LAMENTATIONES HIEREMIAE PROPHETAE

Cristóbal de Morales (c. 1500-1553)

Aleph. Quomodo sedet sola
Num. Vigilavit iugum iniquitatum

Heth. Cogitavit Dominus
Zain. Candidiores nazarei

Coph. Vocavi amicos meos
Phe. Expandit Syon

Transcripcions de les partitures per Manuel del Sol

CAPELLA DE MINISTRERS

Pilar Esteban, *superius*
Myriam Arnouk, *altus*
Jesús Navarro, Jaime Flors,
Ariel Hernández, *tenor*
Giorgio Celenza, *bassus*
Carles Magraner, Jordi Comellas, Lixsania
Fernández, Leonardo Luckert, *violons*
Robert Cases, *tiorba*
Carles Magraner, *director*

És opinió dels especialistes que el gènere conegut com *lamentacions* (lamentacions de Jeremies) correspon a un dels últims textos litúrgics als quals es va posar música. Quan les misses, els motets i altres composicions de la litúrgia ja tenien al segle XVI, i fins i tot en etapes anteriors, una llarga tradició en el món de la composició, les lamentacions de Jeremies s'incorporaren com a novetat al repertori sacre de l'Europa del Renaixement. Tot i ser una novetat, els més insignes compositors del segle XVI van començar a alçar sobre el text de Jeremies alguns dels més importants monuments sonors. Tots van conformar autèntiques col·leccions de peces musicals d'una bellesa extraordinària, només comparable amb la naturalesa poètica dels textos bíblics en què es basen. Músiques que en els dies centrals de la setmana de la Passió van omplir de laments, de música i poesia els temples de tota Europa.

Les primeres lamentacions que es coneixen van ser compostes per G. Dufay. L'estudiós Samuel Rubio assenyala que no les va fer inicialment amb un motiu estrictament religiós: "Sinó purament profà i circumstancial: per plorar la presa de Constantinoble per part dels turcs l'any 1453. És el mateix Dufay qui dóna compte de la seua creació a Piero i Joan de Medicis en una carta de data 1456." El text original que conté la Bíblia després del *Llibre de Jeremies* (Antic Testament) es presentava com a base ideal per a la composició.

Inicialment les lamentacions són una col·lecció de cinc composicions (cants de dolor) que reflecteixen en un to difícilment superable la destrucció de la Ciutat Santa i del temple (fet ocorregut cap al 587 a. de C.). Enginyosament, Dufay compara la destrucció de Jerusalem amb la caiguda de Constantinoble, realitat que històricament va tenir importants repercussions en l'Europa del moment. Malgrat l'origen profà, les lamentacions van ser ràpidament incorporades a la litúrgia catòlica i van conformar un dels repertoris més importants de la música sacra catòlica. Aquesta incorporació del text original que cantava la destrucció de Jerusalem es va fer sota l'halo d'una àmplia simbologia com és la del catolicisme del segle XVI. Per això, seguint la teologia dels profetes, es comparava la destrucció de Jerusalem amb un just càstig de Déu pels pecats que s'havien comès. Però aquest càstig en la intenció de Déu és un càstig purificador en el camí a la conversió i a la veritable fe. El càstig és dur, però darrere d'ell, i d'un segur penediment, es troben els braços oberts de Déu per acollir de nou el seu poble. Sense entrar en majors disquisicions teològiques, sembla clara la possible associació amb la destrucció del temple de Jerusalem, representat per la mort de Crist, temple dels creients, el càstig, el penediment i el perdó divins que poden associar-se amb la resurrecció i la misericòrdia de Déu. Atesa la seua naturalesa poètica, les lamentacions bíbliques es van convertir en un

element central dels tres dies fonamentals de la setmana de la Passió i en terrible recordatori de la destrucció del temple que significava la mort de Crist.

L'estructura del *Llibre de les lamentacions* conté cinc capítols o cants. L'últim és un dels més bells en poesia: és l'oració del sacerdot Jeremies (incipit oratio). Les cinc lamentacions comencen amb una sèrie de versos que van encapçalats per una sèrie de paraules, la inicial de les quals constitueixen l'alfabet hebreu: Alef-Beth-Guimel-Dalet-He-Wau-Zain-Jet-Tet-Iod-Kaf-Lamed-Mem-Num-Samec-Ayin-Pe-Sade-Qof-Res-Sin-Tau. El nombre de versos no és el mateix en les cinc lamentacions, en les quals es parla exclusivament de la destrucció, el setge i la desolació de la Jerusalem jueva. Totes d'un tremend to punyent en el qual s'endevina la destrucció d'un regne exemplificada amb la destrucció de la ciutat. Potser l'aspecte més interessant i *màgic* és que la totalitat de les lamentacions estan construïdes per conformar un acròstic, és a dir, que les primeres lletres, les mitjanes o les últimes formen una paraula o oració que al seu torn són les que encapçalen cada passatge. Qüestió, d'altra banda, habitual en una part dels escrits de la tradició antiga de l'Orient mitjà.

La música construïda sobre els laments de Jeremies s'interpretava amb exclusivitat els dijous, els divendres i els dissabtes sants. D'una altra forma, era una música

reservada per a ser interpretada durant els dies claus de la setmana santa. Inicialment, va començar sent un ofici matutí, és a dir, que s'interpretava a l'alba, abans de clarejar el dia, quan aquest encara tocava les tenebres. En el trànsit del segle XVII al XVIII van canviar substancialment. Aquests, els oficis o lamentacions, van ser traslladats a la vesprada, amb la qual cosa s'avançaren un dia: començaven en dimecres i acabaven en divendres.

Les que va compondre Cristóbal de Morales mostren una estructura similar a les de Tomás Luis de Victoria, la qual cosa ens permet afirmar la primerenca consolidació del gènere en la primera meitat del segle XVI. Bàsicament, segueixen les fórmules psalmòdiques pel que fa als esquemes tonals. Les *Lamentacions* de Morales, que es conserven a Toledo, es basen en un cantus firmus que camina de forma independent de la resta de les veus, en el sentit que aquestes rares vegades prenen d'aquell algun motiu temàtic. L'ús del cantus firmus segueix en cert sentit la tradició compositiva hispana, i més concretament la toledana. No en va, en les lamentacions els melismes gregorians van estar molt presents. Podríem assenyalar que van ser respectats (fins i tot en els segles XVII-XVIII) per la pràctica totalitat dels mestres compositors.

CAPELLA DE MINISTRERS

Des de la seua creació l'any 1987, el grup Capella de Ministrers, sota la direcció de Carles Magraner, ha desenvolupat una important tasca investigadora i musicològica en favor del patrimoni musical espanyol, des de l'edat mitjana fins al segle XIX. El resultat, transformat en testimoniatge musical, conjuga a la perfecció tres factors clau: el rigor històric, la sensibilitat musical i, molt especialment, un desig incontenible de comunicar-nos i fer-nos partícips d'aquestes experiències. L'activitat concertística de la formació ha estat molt intensa des de l'inici de la seua activitat, que ha recorregut les millors sales de música d'Espanya: Auditori Nacional d'Espanya, Palau de la Música de València, Palau de la Música Catalana, Auditorio de Lleó, Teatro de la Maestranza, L'Escorial, Centro Conde-Duque, Auditori de Castelló, Teatro Cervantes... Així mateix, ha participat en nombrosos festivals, dels quals cal destacar el Festival de Música Antiga de Barcelona, Madrid Cultural 1992 (amb la recuperació de l'òpera *Els elements*, d'Antonio Literes), Festival de Teatro Clásico d'Almagro, Festival de Música Antiga i Barroca de Peníscola, Festival de Peralada, Quinzena Musical Donostiarra, Los Veranos de la Villa (Madrid), Festival Grec (Barcelona), Festival Internacional de Música y Danza de Granada, Festival de Música Religiosa de Conca, Serenates a la Universitat (València), Festival Are More (Vigo), Festival Medieval d'Elx, entre altres.

La seua projecció és també internacional. Ha fet gires de concerts i participat en festivals de França, Bèlgica, Romania, Portugal, Holanda, Egipte, Itàlia, Alemanya, el Marroc, Anglaterra, Polònia, Tunísia, Xile, Portugal, Grècia, Argentina, Brasil, EUA, Mèxic, Finlàndia, Àustria, Cuba, Croàcia, Xina, Algèria, Suècia, Noruega, Suïssa, Eslovènia, República Txeca, Lituània, etc.

Al maig de 2008, va actuar en la inauguració de la Casa de la Lengua Española a Rodes, presidida per SM la reina Sofia, en viatge oficial. El mateix any, el grup va participar en l'acte oficial d'homenatge al rei Jaume I, que va tenir lloc al monestir de Poblet, amb motiu del vuit-centè aniversari del seu naixement.

Aquesta trajectòria d'estudi i recuperació de la música antiga ha quedat recollida en els discos que ha gravat per a EGT, Blau, Auvidis i CDM, segell discogràfic exclusiu de Capella de Ministrers, amb els quals ha obtingut molt bones crítiques de la premsa especialitzada, a més de premis i distincions, des dels quals destaquen el de millor producció discogràfica que atorga el Ministeri de Cultura, el premi Important de l'editorial Premsa Valenciana i, recentment, el premi Cívic 2008 d'Almussafes-Ribera Baixa.

La seua activitat ha anat més enllà del món estrictament musical, amb incursions en les arts escèniques en col·laboració amb directors reconeguts com Àlex Rigola, Juli Leal, Vicent el Genovés, Jaume Martorell i Bigas Luna, amb coreògrafs com Santiago Sempere, amb el Cor de la Generalitat Valenciana i amb músics d'altres disciplines com Joan Enric Lluna o Miguel Marín. Ha recuperat la versió escenificada de la sarsuela inèdita *La madrilenya*, de Vicent Martín i Soler, el primer oratori sacre espanyol i una aproximació històrica a la interpretació del drama en dues parts per a la festa de l'assumpció de la mare de Déu d'Elx. La seua música del *Cant de la Sibil·la* forma part de la banda sonora de la pel·lícula *Son de mar*, de Bigas Luna. Aquest treball va suposar l'inici d'una relació professional amb el director català, que el 2003 va requerir la participació de Capella en l'adaptació de les *Comedias bárbaras*, de Valle-Inclán, en la clausura de la segona Biennial de València.

Les ajudes institucionals de la Diputació de València, CulturArts de la Generalitat Valenciana i de l'INAEM, del Ministeri de Cultura, permeten que avui siga una realitat la seua difusió discogràfica i concertística a nivell nacional i internacional. La Universitat de València, per la seua banda, patrocina les activitats de recerca, recuperació i difusió del patrimoni musical que fa la Capella de Ministrers, que tenen el patronatge de la UNESCO València/Mediterrani.

—

CENTRE CULTURAL LA NAU
(c/ Universitat, 2. 46003 València)
22.30h

Dissabte 25/06

En la imaginación
Sílvia Pérez Cruz, veu
Javier Colina, contrabaix
Marc Miralta, bateria
Albert Sanz, piano
Perico Sambeat, saxòfon

Diumenge 26/06

Capella de Ministrers
Carles Magraner, director
Super Lamentationes de
Cristóbal de Morales

Dilluns 27/06

Orquesta JJMM Universidad de León
Juan Luis García, director

Dimecres 29/06* i dijous 30/06

Orquestra Filharmònica de la
Universitat de València
Orfeó Universitari de València
Lluís Vich Vocalis
Hilari Garcia Gázquez, director musical
Tono Berti, director artístic
La setena parada
*Concert a benefici del Casal de la Pau

Divendres 01/07

Estil Concertant
Isabel Monar, soprano
Marisa Esparza, traverso
Silvia Márquez, fortepiano
Mozart-Martin i Soler,
vides paral·leles

Dissabte 02/07

Leioa Kantika Korala
Basilio Astulez, director
Caelum et terra

Diumenge 03/07

Orfeó Universitari de València
Francesc Valldecabres, director
Eroticitat (P. de Luis)
Ad urbe condita (R. Pastor)

Dilluns 04/07

Cor de la Generalitat Valenciana
Francesc Perales, director
Poesia al cor: del Tirant
a la Generació del 27

Dimarts 05/07

Jordi Savall
La rèveuse

Dimecres 06/07

Orquestra de València
José Sanchís, director
Concert a benefici de la Fundació Acavall

Dijous 07/07

Colectivo Mortero
La pell possible

Venda anticipada d'entrades
a partir del 7 de juny (PVP 3 €)
www.latenda.es/entrades
o al Centre Cultural La Nau
Localitats no numerades, aforament limitat

PLAÇA PATRIARCA

Entrada lliure

21.00h

Divendres 08/07
Tornejants i Muixeranga d'Algemesi

21.30h

Dissabte 09/07
Urbalia Rurana i La Romàntica
del Saladar
La vespra i la festa

Diumenge 10/07

Pep el Botifarra
Jove Banda Simfònica FSMCV
Pablo Marqués, director
Botifarra a banda

UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

GENERALITAT
VALENCIANA

CULTURA
ARTS
Música